

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Београду, донетом на седници од 1. јуна 2015. године, одређени смо за чланове Комисије за преглед и оцену докторске дисертације кандидаткиње **мр Биљане Лепотић** под називом: „Пристапање Европске уније Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода“. У том својству, Наставно-научном већу подносимо следећи

**РЕФЕРАТ
О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ**

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

а) Подаци о кандидату

Кандидаткиња мр Биљана Лепотић је рођена 18. јануара 1982. године у Вировитици, Република Хрватска. Основну школу и средњу школу, Гимназију "Светозар Марковић", завршила је у Суботици. Правни факултет Универзитета у Београду завршила је у року (2000 - 2004. године), на међународном смеру. Школске 2005/06 године, уписала је последипломске студије на Правном факултету Универзитета у Новом Саду, смер Заштита људских права - међународни и уставни оквир, те је у јуну месецу 2006. године одбранила специјалистички рад на тему "Право на суђење у разумном року у кривичном поступку" и стекла звање специјалисте за наведену област.

Магистрирала је на Правном факултету Универзитета у Новом Саду у јануару 2011. године одбранивши магистарску тезу под насловом „Делотворан правни лек на основу чл. 13 Европске конвенције о људским правима“. Правосудни испит је положила у јуну месецу 2007. године.

Од априла 2005. године до априла 2007. године, обављала је праксу у Општинском суду у Суботици, у својству волонтера-приправника. У периоду од 2008. године до 2010. године била је запослена у Окружном суду у Суботици, на пословима виши стручни сарадник на грађанском одељењу и овлашћено лице за решавање о захтевима на слободан приступ информацијама од јавног значаја и за односе са јавношћу. Током 2010. године била је запослена у Апелационом суду у Новом Саду на пословима виши стручни сарадник у одељењу за радне спорове. Похађала је бројне семинаре и обуке из области

права Европске уније и области заштите људских права у оквиру почетне обуке на Правосудној академији, чији је била полазник у периоду од 2010. до 2013. године.

Поред наведеног, мр Биљана Лепотић наводи да је прошла бројне обуке, семинаре, курсеве, те учествовала на домаћим и међународним конференцијама, и да говори енглески и немачки језик, а поседује основно знање француског језика. Поред обука и курсева у Републици Србији, била је учесник бројних обука у иностранству. Наиме, током јула и августа 2011. године похађала је једномесечну летњу школу немачког језика коју је финансирало немачко Министарство за омладину и образовање у сарадњи са Саветом Европе, у Каселу у Немачкој. Током новембра 2011. године похађала је двонедељни курс у Хагу у Холандији под називом „Администрација правосуђа“, организован од стране Т.М.С. Asser Instituut, финансиран од стране холандске владе. У јулу месецу 2012. године похађала је летњу школу немачког права, у организацији немачке Фондације за интернационалну правну сарадњу (Deutsche Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit - IRZ), у граду Брулу, Немачка, где сам стекла знања о основама немачког правног поретка, те о основама свих грана немачког права. Током новембра месеца 2012. године учествовала је у тронедељном програму мултилатералне хоспитације за судије грађанског и привредног права, организованом и финансираном од стране Немачке фондације за интернационалну правну сарадњу (Deutsche Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit - IRZ), у оквиру ког програма је прошла теоријску обуку у Бону и практичну обуку у Општинском суду у Фрајбургу, у грађанско-правном одељењу. У октобру 2013. године у својству гостујућег судије, учествовала је на интернационалној конференцији коју је организовао Окружни суд у Гданску, у Пољској, под називом „Медијација као помоћни инструмент правосуђа“, са рефератом „Медијација у Р. Србији“. У децембру 2015. године учествовала је на годишњој конференцији у Луксембургу са темом „Трендови у судској пракси Суда правде ЕУ: Смернице за будућност“. У јуну месецу 2016. године, одобрено учествује на међународној научној конференцији Удружења за међународно кривично право - Међународни стандарди о судској независности и самосталности тужилаштва, са радом на тему „Право на суђење у разумном року као фактор ограничења судске независности“. Од августа 2013. године судија је Основног суда у Новом Саду.

Кандидаткиња мр Биљана Лепотић је аутор следећих радова:

- Специјалистички рад: *Право на суђење у разумном року у кривичном поступку* (необјављен);

- Магистарска теза: *Делотворан правни лек на основу чл. 13 Европске конвенције о људским правима* (необјављена);
- „Остваривање права на суђење у разумном року“ коаутор са проф. др. Родољубом Етинским, мр Бојаном Тубићем, Мајом Омерагић Пантић, *Службени гласник Адвокатске коморе Војводине* 10/2007, стр. 311-333.
- Биљана Лепотић, „Спремност Европске уније за приступање Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода“, *Европско законодавство*, бр. 52-53/2015., стр. 373-384 (М51);
- Биљана Лепотић, "Право на суђење у разумном року као фактор ограничења судске независности“, *Зборник радова* са петнаесте међународне научне конференције „Међународни стандарди о судској независности и самосталности тужилаштва“ (рад прихваћен, у току је процедура објављивања Зборника).

Кандидаткиња је објавила и рад “Право на делотворни правни лек”, на Интернет порталу за бесплатну правну помоћ PRO BONO, у новембру 2012. године.

б) Подаци о дисертацији

Докторска дисертација кандидаткиње Биљане Лепотић, под насловом „Приступање Европске уније Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода“ има 242 стране, заједно са литературом и биографијом аутора. Попис коришћене литературе садржи 112 библиографских јединица. Приликом израде тезе кандидаткиња је користила домаћу и страну научну и стручну литературу (књиге, монографске студије, поглавља у књигама, зборнике, чланке у научним часописима), релевантне међународне документе, и интернет изворе. Поред тога анализирала је 60 случајева судске праксе Суда правде Европске уније и 11 случајева Европског суда за људска права. Рад се састоји из три главна дела, као и уводних и закључних разматрања. Након Увода следи општи део који обухвата прва три поглавља (стр. 15-205). Прво поглавље носи наслов „Развој концепта људских права у склопу европских интеграција“ (стр. 15-65), друго поглавље „Перспективе приступа Европске уније Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода“ (стр. 66-152) и треће поглавље „Будућност Европске уније у систему заштите људских права“ (стр. 193-205). На крају је дат закључак (стр. 206-216).

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања докторске дисертације кандидаткиње мр Биљане Лепотић јесте перспектива приступања Европске уније Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Конвенција).

Циљ ове дисертације је анализа развоја заштите људских права у оквиру ЕУ, уз сагледавање демократског потенцијала Уније, пре свега могућности или обавезе приступања ЕУ Конвенцији ради подстицања усклађеног развоја заштите људских права и најзад спречавање противречности у судској пракси Европског суда за људска права у Стразбуру и Суда правде Европске уније у Луксембургу (у даљем тексту: Суд). Према становишту аутора докторске дисертације, приступање Европске уније Конвенцији би, најпре, допринело кредибилитету укупне политике људских права у ЕУ.

Имајући у виду обим праксе судова у Стразбуру и Луксембургу, затим примену релевантних прописа Савета Европе и Европске уније, у изради дисертације је доминирала употреба нормативног метода. Свакако је значајна и употреба упоредноправног метода која је била условљена у анализи односа и између наведена два суда и њихове судске праксе, као и у анализи потенцијалног приступања Европске уније Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода. У том смислу је, при еволутивној анализи институција Европске уније, конститутивних уговора Европских заједница и Европске уније, те мишљења и ставова изнетих у релевантној стручној литератури о конкретним правним питањима, затим односа између два европска суда, употребљен и историјскоправни метод, будући да је анализиран досадашњи развој, принципи заштите људских права, како на нивоу држава чланица, тако и на нивоу Европске уније као посебног ентитета. С обзиром на комплексност теме, неопходно је било и комбиновање наведених метода са методама других друштвених наука.

У изради дисертације, релевантну грађу чине прописи међународноправног карактера, те је посебна пажња усмерена на праксу наведених европских судова, која је веома значајна у испитивању потенцијалног приступања Европске уније Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода. С тим у вези на комплексност материје и конкретног приступања, које је предмет истраживања, утицала је чињеница да Споразум о приступању Европске уније Конвенцији није ступио на снагу, надаље околност да се Суд правде негативно изјаснио на сам Нацрт овог Споразума, што његов опстанак чини неизвесним.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

У истраживању приступања Европске уније Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода кандидаткиња је пошла од следећих хипотеза:

- Европска унија као међународна организација са елементима наднационалности;
- Лисабонским уговором ојачане су демократске вредности ЕУ и циљеви ЕУ;
- Европска конвенција о људским правима, иако није формално део права ЕЗ, најчешћи је извор права ком се прибегава у одлучивању о основним правима у ЕЗ;
- Приступањем ЕУ Европској конвенцији о људским правима, одлуке ЕУ би постале подложне контроли Европског суда за људска права. Тиме би се обезбедила још једна инстанца за контролу аката ЕУ, самим тим би се унапредила владавина права у ЕЗ и ЕУ, кроз јачање механизма судске заштите;
- Приступање ЕУ Конвенцији ће, најпре, подстаћи усклађени развој, односно спречити могућности противречности у судској пракси судова у Стразбуру и Луксембургу, те допринети кредибилитету укупне политике људских права у ЕУ;
- Приступање Европској конвенцији ће ојачати веродостојност ЕУ, будући да ће грађанима на тај начин бити пружена заштита у односу на акте ЕУ;
- Да би ЕУ приступила Европској конвенцији неопходно је да се спроведу реформе како на страни ЕУ тако и на страни Савета Европе.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација под називом „Приступање Европске уније Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода“ конципирана је у пет поглавља, тачније, поред увода и закључка, рад садржи три тематска поглавља.

Након што се у уводном делу рада аутор осврће на појмовна одређења међународног права уопште и права Европске уније, те на значај приступања Европске уније Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода, за заштиту људских права у Европи, прелази се на развој концепта људских права у склопу европских интеграција.

Врло важан сегмент у овом поглављу дисертације чине делови о историјату људских права и њиховој заштити почев од настанка Европске економске заједнице, па преко уговора о Европској унији, до заштите људских права како је она данас у Европи регулисана. Надаље се, у оквиру овог поглавља, аутор осврнуо на механизаме заштите људских права пред међународним судовима и другим телима. Овде је обухваћен

материјалноправни оквир заштите људских права у Европској унији, односно описан је положај Европске уније у Савету Европе, те је пажња усмерена на Повељу о основним правима ЕУ, која представља најважнији извор заштите људских права. У оквиру материјалноправних извора заштите људских права у Европи, истакнут је и најважнији акт који регулише ову област, Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода. Поред материјалноправног оквира заштите људских права, анализиран је и процесноправни оквир, односно заштита људских права приказана кроз судски систем у Савету Европе и пред Европским судом за људска права и у Европској унији. На крају овог поглавља дат је упоредни преглед надлежности Суда правде ЕУ и Европског суда за људска права.

Кључни део дисертације представљен је у поглављу у коме су појашњене перспективе приступа ЕУ Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода кроз основе и положај људских права у Унији, надаље кроз питања која се тичу основних права и општих принципа у виду стандарда који обавезују ту заједницу. На крају је дат одговор на питање када су земље чланице обавезане принципима људских права, као и која је улога политичких институција када је реч о основним правима. У оквиру овог поглаваља, аутор је обрадио принципе права које се ствара и односи на уређивање друштвених односа у оквирима Европске заједнице, Европске заједнице за угаљ и челик и Европске заједнице за атомску енергију (Евроатом), а које је првобитно названо правом европских заједница или комунитарним правом, а које се нешто касније, након ступања на снагу Уговора о Европској унији, почело се називати правом Европске уније, док се у последње време врло често употребљава појам европско право, односно право Европске уније. Комунитарно право је, дакле, скуп правила и обавеза, које обавезује државе чланице Европске уније. Обрађена је област природе комунитарног права, основне карактеристике истог, као и област примене комунитарног права, најзад и одговорност државе за повреду одредаба комунитарног права и извори тог права. Затим је обрађена материја везана за настанак Европске уније, почев од закључења оснивачких уговора и прегледа институција, преко Устава ЕУ све до значаја Лисабонског уговора за међународноправни субјективитет ЕУ.

Важан део рада посвећен је релевантним случајевима судске праксе Суда правде ЕУ у којима се принцип људских права потврђује као један од општих принципа права Заједнице, с нагласком на случајеве Босфор против Ирске, Коста против Е.Н.Е.Л., Ван Генд & Лос против Службе унутрашњих прихода Холандије, Штаудер против града Улма, Интернационал Ханделсгезелшафт, те случајеве Шапелтон против Ирске и Метјус против Уједињеног Краљевства. Судска пракса Суда правде Европске уније и Европског суда за људска права је представљена кроз релевантне случајеве који су анализирани у појединим

поглављима узимајући у обзир њихов значај и повезаност са темом конкретног поглавља дисертације.

Када је реч о поглављу које је усмерено на будућност Европске уније у систему заштите људских права, истакнут је, пре свега, значај одредаба Нацрта споразума између ЕУ и држава уговорница Конвенције и Мишљења Суда правде бр. 2/13 из децембра 2014. године о самом Нацрту Споразума о приступању, која акта, за сада, опредељују стање ствари у погледу приступања Европске уније Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода.

Наиме до закључења Споразума о приступу Европске уније Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода, до окончања истраживања није дошло. Упркос томе, дисертација је поставила темеље евентуалном закључењу Споразума, полазећи пре свега од напред поменутог Нацрта споразума који је израдила радна група Управног комитета за људска права (CDDH). Међутим, Суд правде Европске уније се 18. децембра 2014. године огласио Мишљењем бр. 2/13 изразивши неслагање с Нацртом, уз образложење да се у њему није водило рачуна о „специфичним карактеристикама” ЕУ, како то налаже члан 6. став 2. Уговора о ЕУ и Протокол бр. 8. уз Лисабонски уговор.

Најзад, обрађен је и случај Кади и Ал Баракат (спојени предмети), као један од најзначајнијих случајева у судској пракси Суда правде ЕУ, који илуструје спољне односе права ЕУ и других међународних организација, прецизније, питање да ли резолуција Савета безбедности УН треба да ужива примат над правом Европске уније. Суд правде ЕУ није дозволио овакав примат, те је у овом одељку дат став овог Суда о односу система заштите људских права у ЕУ и у другим међународним организацијама.

Такође, указано је на разилажења у новијој судској пракси два европска суда, као последица различите улоге два суда и различитих приоритета.

На крају су изнета закључна разматрања, те закључци до којих се дошло у истраживању.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација са насловом „Приступање Европске уније Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода“ настоји да допринесе разумевању правних последица евентуалног приступања Европске уније Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода, кроз адекватну теоријску и практичну анализу, с нагласком на анализу релевантних случајева судске праксе Суда правде ЕУ, из којих произлази да је принцип људских права један од општих принципа

права Заједнице, као и праксе Европског суда за људска права, налазећи додирне тачке у сегменту заштите људских права и основних слобода.

Приступањем ЕУ Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода, одлуке ЕУ би постале подложне контроли Европског суда за људска права, чиме би се обезбедила још једна инстанца за контролу аката ЕУ, а таквом двоструком контролом аката, те јачањем механизма судске контроле и заштите, уједно би се унапредила владавина права у Европској унији, као и укупна политика људских права на нивоу ЕУ. На тај начин би се подстакло усклађени развој судске праксе, односно умањила могућност противречности у судској пракси судова у Стразбуру и Луксембургу. С друге стране, на појединачном нивоу, корист од приступања Европске уније Европској конвенцији, огледала би се у томе да би грађанима на тај начин била пружена заштита у односу на акте ЕУ. Ипак, процес приступања ЕУ Конвенцији је започет, следствено томе и успостављање европског јавног реда, у коме веома важну улогу има заштита људских права, је такође покренуто, стога је потребно успоставити институционалну равнотежу у правним порецима ЕУ и ЕКЉП, као и националним правним порецима, и ускладити га са релевантним одредбама чл. 6 УЕУ и Протоколом 8 уз Лисабонски уговор.

Имајући у виду досадашњи ток поступка по питању предметног приступања Европске уније Конвенцији, кандидаткиња сматра да је у највећем делу аутономија правног поретка ЕУ заштићена. Очување особености правног поретка ЕУ гарантовано је, између осталог, управо Нацтром предвиђеним учешћем ЕУ у надзорним телима Конвенције, дакле у ЕСЉП, Скупштини и Комитету министара. Надаље, када је реч о избору судије ЕСЉП од стране Скупштине, у одредби чл. 6 ст. 1 Нацрта је прописано да посланици Европског парламента учествују са правом гласа на заседањима Скупштине која се одржавају у ту сврху. Такође, када је реч о учешћу у Комитету министара, Нацрт споразума у својој одредби чл. 7 ст. 2 предвиђа да Унија има право да учествује на седницама Комитета када доноси одлуке о извршавању надлежности које су му додељене на основу Конвенције, те да у том погледу Унија има право гласа као и остале чланице Савета Европе. С тим у вези, ваља истаћи и то да би у случају приступања ЕУ Конвенцији, Унија са њеним чланицама имала већину гласова у Комитету (односно 29 гласова од укупно 48 чланица Комитета). Поред тога, мишљења смо да је аутономија правног поретка Уније очувана и кроз одредбе Нацрта споразума које уводе коресподентни механизам, тако што пресуда ЕСЉП у предмету у којем је Унија коресподент, не може утицати на надлежност Уније, те јој не може створити обавезе које превазилазе оне које она има на основу надлежности поверених Уговорима. И кроз предлог да ниједна од одредаба Конвенције или њених протокола не може наметнути Унији обавезу предузимања аката или усвајања мера за које не би имала надлежност на основу права

Уније, Нацрт споразума о приступању гарантује аутономију Унији. Приступање не би утицало ни на надлежности институција Уније у односу на Конвенцију. Овде ваља напоменути је Нацртом предвиђена и ситуација када суд државе чланице утврди да њен акт или пропуст повређује основно право гарантовано на нивоу Уније, а које одговара праву гарантованом Конвенцијом, и да је та повреда у вези с одредбом секундарног права Уније, тада тај национални суд нема право сам, као претходно питање, утврдити неваљаност акта Уније који садржи ту одредбу и не применити ту одредбу, јер једино Суд у оквиру претходног поступка може прогласити неваљаност тог акта. Међутим, ако се накнадно пред ЕСЈП у погледу истог акта истакне повреда истог основног права, како је гарантовано Конвенцијом, пресудом ЕСЈП којом се утврди таква повреда, биле би везане и институције Уније, укључујући и Суд ЕУ. Најзад, када је реч о утицају приступања ЕУ Конвенцији на овлашћења Суда, задржана је могућност да се спорови о тумачењу и примени одредаба Конвенције, нарочито основних права утврђених на нивоу Уније и у Повељи, изнесу пред Суд.

Научни значај изабране теме је вишеструк, пре свега из разлога што је дијалог јурисдикција Европског суда за људска права и Суда правде ЕУ актуелан, по питању унификације система заштите људских права у Европи, те услед различитих поимања целисходности стварања таквог јединственог судског система, надограђен је и кроз праксу ових судова, која је у великом делу обухваћена дисертацијом. Дати су конкретни разлози који говоре у прилог приступању Европске уније Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода, а при чињеници да постојећи „уставни плурализам“ који је присутан у земљама чланицама ЕУ, а који се огледа у дељивости суверенитета ЕУ од суверенитета држава чланица, отежава успостављање јединственог система заштите људских права у Европи. Из наведених разлога овај рад има и своју практичну вредност, упркос томе што је давањем Мишљења 2/13, појам дијалога између два европска суда донекле обесмишљен, утолико што је Суд у Стразбуру формално виша инстанца, свакако у ограниченом сегменту, а и тим пре што Суд правде ЕУ већ има изражену склоност ка властитом издизању изнад других судова, па је и било за очекивати да ће тешко прихватити подређеност другом европском суду.

6. Закључак

На основу свега наведеног, Комисија констатује да докторска дисертација кандидаткиње Биљане Лепотић под насловом: „Приступање Европске уније Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода“ представља самостално и оригинално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану. Комисија је,

стога, слободна да предложи Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду да прихвати позитивну оцену предметне докторске дисертације и одреди комисију за њену јавну одбрану.

У Београду,
23. маја 2016. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

Др Миленко Крећа, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Београду, у
пензији

Др Бранко Ракић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Београду

Др Родољуб Етински, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Новом Саду

Др Бојан Милисављевић, ванредни професор
Правног факултета Универзитета у Београду

Др Ивана Крстић, ванредни професор
Правног факултета Универзитета у Београду